

Date: 23rd December-2024

OILAVIY HAYOTDAN QONIQISHDA ER-XOTIN O'RTASIDAGI
MUNOSABATLAR

Xudayberdiyeva Sevara

International school of finance technology and science instituti

Psixologiya va pedagogika kafedrası o'qituvchisi

xudayberdiyevas@isft.uz

Ibragimova Fozila

International school of finance technology and science instituti

3-kurs 22PPF-03 guruhi talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada yosh er-xotin munosabatlarning o'ziga xos xususiyatlari, oila-nikoh aloqalarining ahamiyatli jihatlari, er-xotin o'rtasida yuzaga keluvchi ziddiyatlarning ijtimoiy-psixologik omillari keng yoritilgan. Shuningdek, oilaviy munosabatlarga doir xorij psixolog olimlarining tadqiqot ishlaridan olingan ilmiy ma'lumotlar keltirilgan.

Abstract: This article extensively covers the specific features of young couples' relationships, important aspects of family-marriage relations, and socio-psychological factors of conflicts between spouses. It also presents scientific data from research studies by foreign psychologists on family relationships.

Аннотация: В данной статье широко освещены особенности взаимоотношений молодой пары, важные аспекты семейно-брачных отношений, а также социально-психологические факторы конфликтов, возникающих между парой. Также представлены научные данные, полученные в результате исследований зарубежных психологов по семейным отношениям.

Kalit so'zlar: Er-xotin munosabatlari, nikoh, ajrim, oilaviy ziddiyatlar, nikoh mustahkamligi, ijtimoiy-psixologik omillar, turmush tajribasi, o'zaro tushunish

Keywords: Spouse relations, marriage, divorce, family conflicts, marital stability, socio-psychological factors, life experience, mutual understanding

Ключевые слова: Супружеские отношения, брак, расставание, семейные конфликты, устойчивость брака, социально-психологические факторы, жизненный опыт, взаимопонимание.

Kirish

Hozirgi paytda nikoh va oilaviy munosabatlarda zarur o'zgarishlar yuz berayotganini alohida ta'kidlash zarur. Bu holat kengroq ijtimoiy o'zgarishlarni o'zida ifodalamoqda. Ilmiy izlanishlar natijalarining tahliliga ko'ra, "baxtli oila" va "farovon turmush"ni ta'minlovchi muhim jihatlari to'g'risidagi yoshlar tasavvuri bilan oilalilar tasavvuri o'rtasida keskin farq mavjud. Mazkur holat ayniqsa oilaning ma'naviy va moddiy hayoti to'g'risidagi tasavvurlarda yorqin namoyon bo'ladi. Nikohdan keyingi

Date: 23rdDecember-2024

hayot yosh kelin-kuyovning o'z turmush tarzi tajribalari yordamida o'zlarining baxtli oilalarini qurishga undaydi va bu ijtimoiy voqelikni ular real tushuna boshlaydilar.

Asosiy qism

Turli ziddiyatlardan xoli bo'lgan sog'lom turmush tarzi va baxtli oilaning ijtimoiy-psixologik asoslarini tadqiq etgan yetakchi sosiolog va psixolog olimlarning fikricha, uning 11 ta eng muhim shart-sharoitlari mavjudligi aniqlangan:

1. Er-xotin o'rtasida o'zaro ishonch va bir-birini tushunishi.
2. Alohida uy-joyining mavjudligi.
3. Moddiy-maishiy jihatdan yaxshi ta'minlanganlik.
4. Farzandli bo'lish.
5. Nikohlarining mustahkamligiga ishonch.
6. Oilada bo'sh vaqtni qiziqarli o'tkazish.
7. O'ziga yoqqan ish bilan ta'minlanganlik.
8. Ma'lumotning mosligi.
9. Ish joyining qulayligi.
10. Yaxshi do'stlarning mavjudligi.
11. Er-xotinning erkinligi.

Tadqiqot tahlillariga ko'ra, qaysi bir oilada yuqoridagi yo'nalishlarda imkoniyatlar mavjud bo'lib, sog'lom turmush tarzi ta'minlangan bo'lsa, ana shu oilalarni baxtli oila deyish va uning a'zolarini esa ziddiyatlarsiz baxtli va farovon turmush kechirayotganliklarini e'tirof etish mumkin

Taniqli rus psixologi S.V.Kovalevning ta'kidlashicha, yoshlarda oilaviy hayot va turmush tarziga xos to'g'ri tasavvurlar yetarli emasligi sababli turmush qurganlarida oila-nikoh munosabatlaridan qoniqmaslik va turli ziddiyatli holatlar ko'p uchraydi. Shuning uchun yoshlar o'sib ulg'ayadigan va o'qish joylarida ularni oilaviy hayotga tayyorlash, ularda baxtli oila va farovon turmushni ta'minlaydigan zarur sifat va fazilatlarni shakllantirish, ularni bo'lg'usi oila to'g'risidagi romantik, shirin xayollardan, har xil manipulyasiya chalg'ishlaridan qutqarish bilan bog'liq tarbiyaviy shart-sharoitlarni yaratish nihoyatda muhimdir [1; 110]. N.N.Obozov oilaviy hayotdan qoniqmaslik, nikohning buzilishi va beqarorligini belgilovchi sabablarni er bilan xotin o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy funktsiyaning tenglashtirilishidandir deb tushuntiradi. Hozirgi kunda er bilan xotinning ijtimoiy-iqtisodiy tengligi ularning funksional majburiyatlarini taqsimlashda yangicha yondashishni talab qiladi. Funktsiyalarni taqsimlashdagi asos sifatida er bilan xotinning o'zaro ta'sirlashuvining psixologik xususiyatlarini ochish maqsadga muvofiq. Uning fikricha, ijtimoiy-tarixiy tajriba va keyingi tajribalar hozirgi avlodning funktsiyalarini psixologik taqsimlash jarayonini qiynalmasdan va "asoratsiz" bo'lishini kafolatlay olmayapti

Rivojlangan G'arb mamlakatlarida yoshlarni oila hayotiga tayyorlash sohasida o'tkazilgan so'rovnomalar tahlillariga ko'ra, yuqori sinf o'quvchilarida baxtli oila qurishlari va unda sog'lom psixologik muhit bo'lishi uchun ularda ikkita muhim jihat shakllangan bo'lishi zarur. Birinchisi yoshlar g'oyaviy yetuklikka erishgan bo'lishi

Date: 23rd December-2024

(iqtisodiy ta'minlanganlikka nisbatan ham), ikkinchisi ular o'zaro munosabat va muloqotda madaniyatli bo'lishi lozim. Shuningdek, oila qurayotgan yoshlarda yana o'zini o'zi anglagan holda o'zidagi kamchiliklarni tuzatishga intilish, voqea va hodisalarga boshqalar nazari bilan qarash, muomalada yuqori madaniyatlilik, boshqalarning xohish va qarashlari bilan hisoblashish, sevgini ulug'lash va unga sadoqat, o'zaro ishonch va bir-birini to'g'ri tushunish, bir-biriga hurmat va g'amxo'rlik kabi fazilatlar ham me'yorida shakllangan bo'lishi e'tirof etilgan.

Zamonaviy oilalar hayot tarzini o'rgangan E.Tiydning qayd etishicha, bugungi kunda ko'proq oilaning 2 ta modeli: an'anaviy (assimetrik) oila modeli va zamonaviy (simmetrik) oila modeli uchraydi. An'anaviy oilada er so'zsiz oilaning iqtisodiy ta'minotchisi va uning boshlig'i sanaladi. Oiladagi ittifoq mavqeini u belgilaydi. Oila hayotiga xos tashkiliy va boshqa muhim muammolar yechimi uning ta'sirida belgilanadi. Ayol esa an'anaviy oilalarda uncha ko'p daromad keltirmaydi yoki nisbatan oz daromad keltiradi. Uning uchun eng muhimi farzand ko'rish (tug'ish) va oila xo'jaligini oqilona yuritish, bolalarni nazorat qilish va ularning kamoloti bilan shug'ullanishdir. Shu bois oila yuritish javobgarligi ko'p jihatdan unga bog'liq va oiladagi mikro muhitni yaratish va shakllantirish vazifasi, asosan, uning majburiyatidir. Zamonaviy (simmetrik) oilada er-xotin o'zaro munosabatlari an'anaviy oiladagidan farq qilib (yoki bu oila egalitar (fransuzcha - tenglik) oila ham deyiladi), undagi barcha rollar, xoh u iqtisodiy, xoh u tarbiyaviy bo'lsin, hammasi er-xotinning hamkorligida, birgaligida amalga oshiriladi. Ular oila xo'jaligini birga yuritadilar, uning masalalari va muammolarini birga hal qiladilar, hattoki tarbiyaviy masalalargacha. Bu ko'pincha G'arb mamlakatlari oila tartiblariga xos bo'lib, oilaviy masalalarga bunday yondashuv ko'rinishlari ijtimoiy-etnik va milliyhududiy xususiyatlarimizga biroz mos kelmaydi. Bu kabi tartib-munosabatlar sekin-asta yosh kelin-kuyov munosabatlarida ziddiyatlar shakllanishiga olib keladi.

Bundan ko'rinadiki, oiladagi sog'lom psixologik muhit-oila a'zolarining o'zaro hurmatga, sevgi-muhabbatga, javobgarlik-burch hissiga va er-xotinning psixologik va jinsiy o'zaro mosligiga asoslangan juda murakkab, ko'p qirrali va darajali munosabatlari natijasidan iboratdir. Shu bois hozirgi yoshlarga oila buzilishining muhim sabablarini tushuntirish bilan birga, oila beqarorligiga olib keluvchi juda murakkab omillar ta'sirini ham asoslab berish zarurati yuzaga kelmoqda. Yu.S.Kotelnikova yosh oilalarda nome'yoriy inqirozlar yuzaga kelishining psixologik xususiyatlarini birinchilardan bo'lib sistemali o'rgangan va nome'yoriy inqirozlarning yuzaga kelish sabablari, kechish jarayonlari bilan bog'liq xarakterli jihatlarini aniqlagan. Uning ta'kidlashicha, oila qurayotgan yosh kelin-kuyov oila hayotiga jismoniy, ma'naviyaxloqiy va ijtimoiy-psixologik jihatdan qanchalik tayyor bo'lsa, inqiroz shunchalik yengil o'tadi. Shu bois yosh oilaning taqdiri uchun mas'ullar inqiroz bosqichlariga alohida e'tibor bilan yondashib, aynan shu oilaga xos psixologik xususiyatlarni o'rganib, kelin-kuyovga yaqindan madad berib borsalar kelin-kuyov inqiroz bosqichlaridan shunchalik oson o'tib, oila hayotiga tez moslashadilar

Date: 23rd December-2024

Yuqorida keltirilgan ma'lumotlar asosida xulosa qilish mumkinki, yosh er-xotinlar munosabatlarining o'ziga xos xususiyatlari, oila-nikoh aloqalarining ahamiyatli jihatlari, erxotin o'rtasida yuzaga keluvchi ziddiyatlarning ijtimoiy-psixologik omillari va oilaviy munosabatlarga doir shu kabi boshqa xususiyatlar xorij psixolog olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqot ishlarida keng yoritilganligini ko'rishimiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ковалев С.В. Психология современной семьи. -М.: Просвещение. 1988. -210 с.
2. Обозов Н.Н. Психология межличностных отношений. –Киев: изд-во Ун-та. 1990. - 192 с.
3. Келли Дж. Психология личности: теория личностных конструктов. Санкт - Петербург, 2000, -356 с.
4. Винивидова Е. П. Структура понимания конфликтной ситуации молодыми супругами с разным стажем совместной жизни: диссертация ... кандидата психологических наук [Место защиты: Кур. гос. ун-т]. - Б. м., 2012. - 130 с.
5. Дзагкоев А. К. Молодая семья в современных условиях: На материале Республики Северная Осетия-Алания. Автореф. дисс. к. соц. н. М, 2000, -42 с.

